

ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ПОСТСОЦІАЛІСТИЧНОЇ МОЛДОВИ В АНТРОПОЛОГІЧНИХ СТУДІЯХ ДЖЕНІФЕР КЕШ

Стаття присвячена аналізу проблем національної ідентичності Республіки Молдова, висвітлених у публікаціях антрополога Дженіфер Кеш. Зазначено, що наявні проекти національного будівництва є неієвими, бо не відповідають ідентифікаційним процесам серед етнічних спільнот. Охарактеризовано значення сільського, міського та регіонального походження, гостинності та мовного дискурсу сім'ї у формуванні полікультурного суспільства в Молдові. Підкреслено значення подібних студій та перспективи подальшого вивчення питань національної ідентичності та міжетнічної взаємодії всередині країни, а також на її пограниччі.

Ключові слова: національна ідентичність, гостинність, міжетнічна взаємодія, моделі національного будівництва, Республіка Молдова.

В умовах трансформаційного періоду Республіка Молдова, як і решта пострадянських держав, стикається з проблемою національної ідентичності і потребує налагодження міжнаціональних відносин. Жоден з проектів національного будівництва, що обговорювались та розроблялись серед політичного істеблїшменту країни після 1991 року, не вдалося повністю втілити у життя. Ситуація також ускладнюється історично обумовленим геополітичним статусом Молдови як пограниччя Європейського та Євразійського світів, що існує обабіч ряду більш сильних держав і залежить від їхньої зовнішньої політики¹. Для подальшого розвитку демократичної республіки необхідним є визначення національної ідентичності. Нагальним етнополітичним завданням Молдови стає творення критеріїв національного самовизначення громадян та практичне використання розробленої моделі в умовах мультикультурного суспільства.

Подібні проблеми знаходяться у полі зору дослідників. Вперше про ідентичність та її кризу на особистісному та колективному рівнях йшлося вже у 1960-х роках у дослідженнях психолога Е.Еріксона². Цілісне вивчення цього феномену філософами, соціологами, політологами та етнологами (Д.Лейтіном, А.Смітом, А.Хастінгсом, Ю.Хабермасом, Є.Гелнером та ін.)³ почалось лише з кінця 1980-х років, у більшій мірі у зв'язку з розпадом Радянського Союзу та потребами побудови його колишніми суб'єктами національних держав. Розгляд етнополітичної ситуації у Республіці Молдова ліг в основу праць не лише західних, а й сучасних російських вчених, які простежують питання національної ідентичності на тлі складних трансформаційних процесів, що відбуваються на всій території пострадянського простору. Такі підходи знаходимо на сторінках колективної монографії за науковою редакцією М.Губогло, Н.Дубової⁴, збірника тез доповідей Всеросійської наукової школи⁵ тощо. Вибір Молдовою європейського вектору зовнішньої політики і статус східного сусіда ЄС актуалізують потребу вивчення її етнонаціональних відносин та механізмів врегулювання територіальних конфліктів. Це коло питань розглядається вченими у контексті моніторингових досліджень з питань євроінтеграції та міждержавної (зокрема, україно-молдовської) співпраці⁶.

Питання ідентичності відображені і в сучасних молдовських дослідженнях. Ставлення молдован до представників інших етносів, роль етнічних стереотипів в оцінюванні "чужих", проблеми білінгвізму та мультикультуралізму, співвідношення державного законодавства із конкретними національно-політичними заходами, ціннісна сфера етнічних груп країни на сучасному етапі висвітлені у колективному дослідженні "Ethnobarometer in the Republic of

Moldova"⁷ та у збірнику наукових праць Інституту культурної спадщини Академії наук Молдови за редакцією В.Степанова⁸. На прикладі гагаузької меншини М.Анікіним⁹ характеризуються ідентифікаційні процеси серед нерумуномовного населення. Звернення до питань мовної та територіальної ідентичностей населення Молдови характерне і для етнопотологічних праць, присвячених історії виникнення та способам вирішення Придністровського конфлікту¹⁰.

Більшість вказаних досліджень ґрунтуються на конструктивістському підході до розуміння етнічних спільнот, розглядаючи національну ідентичність як явище, що створюється політичними силами з метою групової консолідації. При цьому, позиція еліт, що лягає в основу проектів національного будівництва, часто не враховує етнокультурні особливості національних меншин, роль походження їхніх представників, принципи прийому гостей, мовний дискурс сім'ї та інші чинники ідентифікації. Уперше комплексний розгляд цих факторів був здійснений у публікаціях американського антрополога Дженіфер Кеш. Її міркування та обґрунтування нової моделі міжнаціональних відносин у Молдові є актуальними і потребують окремої уваги дослідників.

Метою даної статті є аналіз теоретичних підходів та нових критеріїв молдовської національної ідентичності (походження особи, значення гостинності) як принципів побудови нової моделі міжетнічної взаємодії, порушених в антропологічних студіях Д.Кеш. Основні завдання дослідження – розглянути етнополітичну ситуацію у сучасній Молдові та спроби національного будівництва у 1990-х рр., висвітлити роль сільського, міського, регіонального походження в процесах самовизначення, проаналізувати пропонувані Д.Кеш характеристики нової моделі національної ідентичності, зокрема питання гостинності, визначити подальші перспективи дослідження ідентичності етнічних груп всередині країни та на її пограниччі.

Дженіфер Кеш – антрополог, старший науковий співробітник відділу Змін та трансформацій у Євразії Інституту соціальної антропології імені Макса Планка у м. Галле (Німеччина). Коло наукових інтересів дослідниці – проблеми національної ідентичності та мультикультуралізму, вплив фольклорного руху на процес консолідації молдовського соціуму, трансформації духовної культури, виміри міжетнічної взаємодії у постсоціалістичній Молдові. Д.Кеш є автором понад десятка наукових публікацій, а також монографії "Villages on Stage: Folklore and Nationalism in the Republic of Moldova" ("Села на сцені: фольклор та націоналізм у Республіці Молдова". – перекл. О.Г.), виданої у 2011 році в Берліні¹¹.

Д.Кеш розпочинає своє дослідження із огляду сучасної етнополітичної ситуації та звертається до історичної ретроспективи. Зі здобуттям у 1991 році незалежності, Республіка Молдова була проголошена національною державою, однак пріоритетні внутрішньо- та зовнішньополітичні заходи дають підстави охарактеризувати її, слідом за Р.Брубейкером, "державою у стані націоналізації"¹². За даними Британської енциклопедії, на 1997 р. етнічний склад населення країни визначався у таких пропорціях: 64,5% румуномовних жителів, 13,8% українців, 13% росіян, 3,5% гагаузів, 2% євреїв, 1,5% болгар та ін.¹³. Результати єдиного перепису населення суверенної Молдови у 2004 році вказують на зростання молдовського населення (до 75,8%) за рахунок зниження часток українців та росіян (до 8,4% та 5,9% відповідно)¹⁴.

Строкатий етнічний склад, його нерівномірний територіальний розподіл та кількісне домінування молдован підтверджують висновки К.Неукірча про те, що Молдова залишається "національною державою з титульною нацією і різними національними меншинами"¹⁵. Подібна ситуація актуалізує питання: як слід визначити молдовську націю – територіальною чи громадянською? На думку Д.Кеш, Молдова як територіальна нація буде належати всім своїм етнічним групам. Однак, як нація з титульним етносом, вона належатиме одній чи кільком етнічним групам і вживатиме заходи щодо національних меншин¹⁶.

Перед і одразу після здобуття незалежності суспільний дискурс стосувався самовизначення молдовського етносу. Панрумунський рух отримав у цей час політичну підтримку з боку Народного Фронту (громадсько-політичної організації, що очолила рух за перебудову). Він набув неабиякої популярності серед населення завдяки ідеям про ідентичність румуномовного населення Молдови і титульного етносу Румунії та необхідності їхнього об'єднання у межах однієї держави. Успіхи в інституціалізації молдовської мови (з латинським шрифтом) як офіційної у вересні 1989 року посилили занепокоєння етнічних меншин, зокрема гагаузів та російськомовних мешканців Придністров'я, що проголосили свої автономні республіки¹⁷.

Д.Кеш переконана, що розуміння причин конфліктів, які виникли на ґрунті різних етнічних і територіальних ідентичностей, криється в їхньому історичному минулому та різниці політичного досвіду Придністров'я, Гагаузії і решти Молдови (Бессарабського регіону). Бессарабія стала ядром формування середньовічного Молдовського князівства, була уніфікована як окрема губернія у склад Російської імперії, увійшла у міжвоєнний час до Королівства Румунія, тобто завжди мала політичну визначеність. Придністров'я подібного політичного вираження не мало аж до початку 1920-х років, коли було утворено Молдовську Автономну Радянську Соціалістичну республіку (МАРСР) у складі Радянської України. Новостворену автономію ретельно русифікували, радянїзували та індустріалізували, і вже в такому вигляді вона приєдналася до Бессарабії у 1940 році¹⁸. Південна Бессарабія була етнічно диверсифікованою, оскільки колонізувалася гагаузами, болгарами та німцями ще з початку XIX ст. У таких умовах проголошений у роки перебудови курс на побудову національної держави з румунською ідентичністю залишав поза увагою усталені етнокультурні та лінгвістичні практики меншин. Таким чином, націобудівничий проект провалився, спричинивши у 1990–1994 роках насильницькі конфлікти на півдні Молдови та у Придністров'ї.

Остаточне політичне вирішення обох конфліктів досі не відбулося. Якщо вимоги гагаузів були враховані лише у 1994 році із конституційним створенням Гагаузької Єрі як напівавтономного регіону, то до подібного консенсусу щодо лівобережжя Дністра справа не дійшла. У 1996 році було проголошено Придністровську Молдовську республіку зі столицею у Тирасполі¹⁹, яка на сьогодні залишається невизнаним політичним утворенням. Подальші спроби об'єднання краю з Молдовою, включаючи шлях федералізації країни, не увінчались успіхом.

Можна погодитись із висновком Д.Кеш про те, що врегулювання обох конфліктів повинне здійснюватися не лише із врахуванням територіальних вимог придністровського та гагаузького населення, а й супроводжуватись створенням нової політичної структури, де будуть задоволені мовні права, з'являться можливості утворення регіональних автономій та широкого національного представництва в органах державної влади²⁰. Національне будівництво постсоціалістичної Молдови потребує нової моделі формування громадянської ідентичності, яка використовує критерії, спільні для всіх етнічних груп.

Як вважає Д.Кеш, обидві моделі побудови національної держави (румунська та радянська) були невдалими із тієї причини, що вони не відображали "життєвий простір" етнічних груп Молдови. При спробах створення "румунської", або ж "молдовської" радянської нації, нівелювалось сільське походження населення, традиційні етнокультурні, лінгвістичні та соціо-нормативні практики. Таким чином, дослідниця робить висновок, що потенційно успішна національна політика повинна будуватись з урахуванням сільських, міських, регіональних ідентичностей.

Вагому роль у відкиданні населенням попередніх проектів відіграла колективна пам'ять. Спираючись на зібрані польові матеріали, американський антрополог наголошує, що напередодні та одразу після здобуття незалежності молдовська політична еліта симпатизувала панрумунському націоналістичному рухові. Однак подібні гасла були приречені на поразку, оскільки у колективній пам'яті населення збереглись спогади про румунське окупаційне управління у міжвоєнний період, зокрема про корумпованих та пихатих адміністраторів, що призвело до утвердження етнічних стереотипів, про те, що "румуні є злодіями", "румуні є циганами" тощо²¹.

Ще одним явищем, яке показало невдачу попередньої національної політики, став молдовський фольклорний рух, що виник у 1980-х роках на знак протесту проти радянських уявлень про національну ідентичність та культуру²².

Об'єднавши професійних фольклористів, етнографів та виконавців, даний рух зосереджувався на репрезентації усної молдовської творчості у виставах народних ансамблів. Учасники організували майстер-класи та фестивалі, дотримувались критерію автентичності зображуваних реалій (матеріали збиралися за допомогою польових методів з обмеженої кількості сіл, в ідеалі, з одного села). У костюмуванні, манері подачі інформації та складі акторів за кількістю, віком та статтю, новий фольклор безпосередньо повторював селянське повсякдення²³. У такий спосіб актуалізувались сільські, селищні та регіональні витоки

населення як системи цінностей, що стояли в опозиції до вимог, диктованих румунською та радянською моделями національної ідентичності у Республіці Молдова. Опитані у наш час учасники фольклорного руху характеризують свою колишню діяльність як прагнення до відокремлення культури від політики і відновлення "природного" порядку соціального життя.

Як бачимо, місцеві ідентичності у Молдові конфліктували з вимогами, проголошеними спочатку Румунією, а потім і Радянським Союзом, за якими молдовани надавали пріоритети громадянству та національності над іншими самовизначеннями у їхньому особистому та політичному житті²⁴.

Молдовські села були і є, за визначенням французького соціолога М.Альббакса, "основами соціальної пам'яті"²⁵, що відіграють роль символічного та фізичного сховища колективного минулого. Здійснюючи постановки традицій окремих населених пунктів, автентичні фольклорні ансамблі зверталися до спогадів своєї публіки, пробуджуючи багатий багаж знань про власну культурну своєрідність, про життєвий цикл людини у змінах простору та часу. Акт "згадування" аудиторією молдовських традицій відбувався через обговорення. Резонуючи з повсякденним буттям селянина, фольклорні репрезентації ідентичності засвідчили, що у кінці 1980-х – на початку 1990-х років, молдовська нація, мобілізуючись за незалежність, була етнічно та лінгвістично визначеною²⁶.

В ієрархії локальних цінностей сільське та місцеве оцінюється у протиставленні з центральним, державним. Саме тому закономірною є участь жителів окремих сіл у протестах кінця 1980-х – початку 1990-х років. Як наголошує Д.Кеш, відмова учасників фольклорного руху від радянської версії "молдовської" нації не повинна інтерпретуватись істориками як доказ того, що справжня національна ідентичність етнічної більшості Молдови є просто "румунською". Обидва терміни приєднуються до більш складних асоціацій, цінностей та спогадів, базуючись на зв'язках між державою і сільськими, міськими досвідами. Замість того, щоб робити вибір між цими дефініціями, дослідники повинні враховувати молдовський досвід невдалого національного будівництва для перегляду конструктивістських підстав націоналізму. Історія Молдови демонструє, що люди можуть колективно відкинути ідентичність, навіть якщо вони спочатку прийняли її²⁷. Для того, щоб зрозуміти чому попередні проекти національної ідентичності провалилися, слід простежити взаємозв'язок між нацією та її "життєвим світом".

Починаючи з 1994 року постійно змінювані уряди постсоціалістичної Молдови поступово зменшують прорумунську політичну риторику, підкреслюючи багатонаціональний характер держави. Прийнята у 1994 році конституція також передбачає "багатоетнічне молдовське суспільство". Однак на практиці полікультурний проект національної ідентичності не виконується настільки, наскільки його декларують офіційні заяви (про що свідчить хоча б не врегульований статус Придністров'я).

У двох своїх статтях ("Чиїм домом є Молдова? Гостинність як модель міжетнічних відносин", "Виконання гостинності в Молдові: неоднозначні, альтернативні і нерозвинені моделі національної ідентичності" – перекл. О.Г.)²⁸ Д.Кеш пропонує попереднє обговорення нової моделі – держави як домівки, що спирається на локальні концепції гостинності. Під "домом" дослідниця розуміє регіон або цілу державу, власники якого є "господарями", які пишаються своєю гостинністю²⁹.

Використовуючи досвід польових досліджень, антрополог стверджує, що громадяни Республіки Молдова є "хорошими" господарями. Приймаючи гостей у своїх домівках, вони пропонують їм їжу та напої, а також прагнуть спілкуватися мовою своїх гостей. У цьому випадку господарі не відчують використання інших мов як нав'язування, готові їх вчити, запозичувати культурні звички, щоб підтримувати гостинність, забезпечувати комунікацію і налагодити взаємовигідні та приємні відносини³⁰.

Екстраполюючи цю особливість національного характеру молдован на національну політику держави, Д.Кеш підкреслює, що така модель політичної культури допоможе створити політичні інституції, процедури та поведінку, що поважають, визнають та заохочують як єдність, так і різноманітність у Молдові.

Зрозумівши права, обов'язки та відповідальність, що виникають у відносинах "господарість", особливо там, де вони пов'язані з питаннями власності, щедрості і мови, можна краще

зрозуміти, якою буде поведінка людей як громадян у спільній державі. На думку дослідниці, вартими основної уваги є дві особливості гостинності. По-перше, вона є частиною загальної культури, що є спільною для всіх етнічних груп країни. По-друге, гостинність показує відкритість населення до "інших", а тому сприятиме позитивному ставленню до культурного розмаїття в Молдові³¹.

У державі-домівці більш важливим є те, наскільки добре господарі виконують свої соціальні зобов'язання, а не як гості оцінюють щедрість свого господаря. Така спільнота передбачає і заохочує рівність у довгостроковій перспективі, а також пропонує метод для подолання етнічних та мовних бар'єрів у сьогоденні та найближчому майбутньому. На думку Д.Кеш, у Молдові дійсно є підґрунтя для формування поліетнічного суспільства. Опитування громадської думки підтверджують нижчий рівень шовінізму, ніж у сусідній Румунії, часті випадки міжетнічних змішаних шлюбів, а значить більшість громадян мають тісні особисті відносини, що перетинають етнічні кордони³².

Гостинність опосередковує фактори, які безпосередньо впливають на добробут дому господаря та гостей, що в ньому проживають. Оскільки люди часто намагаються перенести національну політику на "мову" сім'ї, то у приватному обговоренні символічно відображаються відносини між соціальними та етнічними групами.

Вміння бути гостинним входить до набору соціальних навичок та поведінки, яку засвоюють діти протягом перших семи років життя. Гостинність переплітається з дорослими гендерними ролями, пов'язаними із доглядом за будинком та побутовою діяльністю. Спільна праця у домі демонструє щедрість родини, її можливості прогостувати себе та гостей. Хороші господарі – не обов'язково багаті, вони працьовиті, добре організовані, мають почуття відповідальності перед відвідувачами. Натомість вони розраховують на соціальну порядність гостя. У гостинному домі вітається можливість вивчати і використовувати мову гостя. Коли відбувається цей взаємний мовний обмін, то обидва суб'єкти відносин відчують себе "як удома"³³.

На думку історика-медієвіста М.Герцфілда гостинність формують відносини обміну³⁴. Не тільки господарі мають зобов'язання перед гостями, а й останні повинні визнавати взаємність та моральну заборгованість. Втім, взаємодія "господар – гість" пронизана потенційними проблемами: господарі у силу різних причин не завжди можуть запропонувати гостинність, гості бувають невдячними та небезпечними тощо³⁵.

Як відомо, етнічні групи Молдови ідентифікуються, насамперед, за мовною ознакою. Враховуючи історичні обставини заселення даної території, румуномовна більшість вважає себе справжніми господарями, а інші етнічні групи, зокрема російськомовних жителів Придністров'я та гагаузів – поганими гостями, які колись скористалися гостинністю, не надавши нічого натомість. Етнічні меншини не погоджуються з цим і можуть стверджувати, що сучасне домінування румунської мови і культури робить їх постійними боржниками³⁶. Отож, не існує одностайності етнічних груп у тому, що вони всі є господарями. Люди часто підозрюють громадян "інших" національностей у негостинності. Однак, не зважаючи на культурні відмінності, загальне значення гостинності та мовного обміну для налагодження нормальних відносин відзначається представниками усіх етнічних спільнот Молдови.

Теорія "міжнародної гостинності" передбачає визначення держави та її законних громадян господарями стосовно іммігрантів (іноземних гостей)³⁷. У випадку з Молдовою, наголошує Д.Кеш, налагодження толерантних міжетнічних відносин стане можливим тоді, коли дискурс гостинності буде перенесений із внутрішніх дебатів щодо права називатись "господарем" і бути "як вдома", на взаємодію громадян республіки із новоприбулими³⁸. Така зміна акцентів дозволить прирівняти як румуномовну більшість, так і російськомовну та інші меншини до статусу господарів, що матимуть спільні моральні зобов'язання перед гостями.

На думку дослідниці, обираючи гостинність одним із найголовніших критеріїв нової моделі національної ідентичності, слід враховувати три її рівні. Першим є формальні вітання хлібом-сіллю та вином (символами гостинності у суспільних та політичних ритуалах), а також облаштування ритуального простору, наближеного до Casa mare (кімнати чи будинку для гостей). Подібна офіційна процедура у Молдові підкреслюється засобами масової інформації, драматичними текстами шкільних вистав та діяльністю культурних організацій як публічний дискурс. На другому рівні гостинність стає "альтернативним проектом" для структурування

міжетнічних відносин, що засновані на взаємній повазі. Третій (і найголовніший) етап, враховує, як господарі відчувають власне виконання гостинності і що очікують в обмін на свою щедрість³⁹.

Д.Кеш вважає, що гостинність може стати "втраченою альтернативою" у пострадянській національній політиці Молдови. Така ситуація видається дещо парадоксальною, адже саме гостинність має потенціал, щоб стати моделлю для структурування правової та інституційної основи міжетнічних відносин за допомогою політики, пов'язаної із громадянством, соціально-економічним розвитком, а також "життєвим світом" громадян. Однак еквівалентності, встановлені між гостинністю та її поверненням, як система "подарунок – контрподарунок", ніколи точно не фіксуються, тому "гості" часто не здійснюють рівноцінний обмін з "господарями" і, таким чином, інституціалізується нерівність⁴⁰.

Підсумовуючи свої міркування, Д.Кеш зауважує, що сучасна етнополітична ситуація у постсоціалістичній Молдові вимагає альтернативних моделей конструювання ідентичності, оскільки досвід національного будівництва ще не врахував однієї з основних прогалин – невідповідності реальному життю місцевих спільнот. Гостинність є тим аспектом загальної культури взаємодіючих етносів, що апелює до їхніх систем цінностей, робить можливим толерантне ставлення до "інших", а тому потенційно може стати критерієм нової системи взаємовідносин "господарів" у державі – "спільному домі". Однак, якщо отримувач подарунку не може його рівноцінно повернути, така система будуватиметься на нееквівалентному обміні, що провокуватиме конфлікт.

Таким чином, поряд з існуючими моделями національної ідентичності, що досліджуються на сторінках праць авторів радянського та постсоціалістичного просторів, сучасні англійські публікації пропонують альтернативні підходи до проблем національного будівництва Молдови. У дослідженнях американського антрополога Дженіфер Кеш проаналізовано основні причини провалу попередніх національних політик, наголошено на ролі сільських, міських та локальних ідентичностей як підвалин "життєвого світу" громадян, а також висвітлено значення гостинності як критерію побудови толерантних відносин всередині країни на основі загальних цінностей всіх етнічних груп, що мешкають на її території.

Отримані дослідницею результати мають велике теоретичне значення для істориків, етнологів, політологів, етносоціологів. Вони сприятимуть кращому розумінню ідентифікаційних процесів серед національних меншин всередині країни та в етноконтактних зонах. Врахування гостинності та особливостей "життєвого світу" етнічних груп дасть можливість простежити механізми самовизначення їхніх представників, їхнє ставлення до "чужих", етнокультурні виміри, що найбільш відкриті для міжетнічної взаємодії. Висновки Д.Кеш є значимими і для вивчення пограниччя, зокрема україно-молдовського, оскільки дають уявлення про ідентичність слов'яномовного населення країни в іноетнічному оточенні, про проблеми його асиміляції та адаптації.

¹Языкова А. Республика Молдова: "европейское пограничье" // Вестник Европы. – 2013. – Т. XXXVI. – С. 56–57.

²Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис. Пер. с англ. – М., 2006. – 342 с.

³David D. Laitin. Identify in Formation: The Russian-Speaking Population in the Near Abroad. – Intaca and London, 1998. – 417 p.; Smith A. D. The Ethnic Origins of Nations. – Wiley, 1988. – 312 p.; Hastings A. The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion and Nationalism. – Cambridge University Press, 1997. – 235 p.; Хабермас Ю. В поисках национальной идентичности. Философские и политические статьи. Перевод с немецкого. – Донецк, 1999. – 123 с.; Гелнер Е. Нації та націоналізм; Націоналізм: Пер. з англ. – К., 2003. – 300 с.

⁴Феномен идентичности в современном гуманитарном знании: к 70-летию академика В.А.Тишкова / [сост. М.Н.Губогло, Н.А.Дубова]; Ин-т этнологии и антропологии им. Н.Н.Миклухо-Маклая РАН. – М., 2011. – 670 с.

⁵Проблемы историко-культурной идентичности в полиэтничных обществах: тезисы докладов Всероссийской научной школы (Омск, 6–8 сентября 2011 г.) / отв. ред. Т.Б.Смирнова, Н.А.Томилов. – Омск, 2011. – 168 с.

⁶Quo vadis, Молдова? / Центр изучения Евр. интеграции (Литва); Ин-т развития и соц. инициатив "Вииторул" (Молдова). – Львов, 2007. – 84 с.; Ціна поляризації: націєтворення і євроінтеграція у Молдові

та їхній вплив на українсько-молдавські відносини: звіт / Робоча група громадянського суспільства "Україна – Молдова"; Ін-т демократії ім. Пилипа Орлика. – 2010. – 45 с.

⁷ Ethnobarometer in the Republic of Moldova / Inst. de Politici Publice; aut.: Doru Petrutu, Ala Rosca, Tamara Caraus and others. – Chisinau, 2006. – 384 p.

⁸ Проблемы теории и практики этнопсихологии и этнологии / Акад. Наук Молдовы, Ин-т Культурного Наследия, Центр Этнологии; науч. ред. В.П. Степанов. – Кишинев., 2012. – 115 с.

⁹ Аникин Н.В. Проблемы этнической идентификации гагаузов Молдавии: Автореф. дисс. ... канд. ист. наук / МГУ им. М.В. Ломоносова. – М., 2009. – 37 с.

¹⁰ Шорников П.М. Молдавская самобытность: Монография. – Тирасполь, 2007. – 400 с; Молдова-Приднестровье: Общими усилиями к успешному будущему. Социальные аспекты / Ред. кол.: Д.Матвеев и др. – Кишинев, 2009. – 370 с.

¹¹ Cash J. R. Villages on Stage: Folklore and Nationalism in the Republic of Moldova. – Berlin: LIT Verlag, 2011. – 211 p.

¹² Brubaker R. Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – 205 p.

¹³ Cash J. R. Whose House is Moldova?: Hospitality as a Model for Ethnic Relations // Washington, D.C.: Kennan Institute, Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2004. – Occasional Paper № 290. – P. 2.

¹⁴ Национальное бюро статистики Республики Молдова. Итоги переписи населения 2004 года. Демографические, национальные, языковые, культурные характеристики // <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ru&idc=168&id=2358>.

¹⁵ Neukirch C. National Minorities in the Republic of Moldova: Some Lessons Learned, Some Not? // South-East Europe Review. – 1999. – № 3. – P. 53.

¹⁶ Cash J. R. Whose House... – P. 2.

¹⁷ Ibid. – P. 3.

¹⁸ Cash J.R. "The Communists cannot take us to Europe": negotiating Moldova's place in the postsocialist world // Journal of Cultural Geography. – Vol. 26:3. – 2009. – P. 263.

¹⁹ Cash J.R. Whose House... – P. 4.

²⁰ Ibid. – P. 5.

²¹ Cash J.R. Origins, Memory, and Identity: "Villages" and the Politics of Nationalism in the Republic of Moldova // East European Politics and Societies. – 2007. – № 21. – P. 592.

²² Cash J.R. Villages on Stage... – P. 13.

²³ Cash J.R. Origins, Memory, and Identity... – P. 592.

²⁴ Ibid. – P. 595.

²⁵ Halbwachs M. On Collective Memory. – Chicago: University of Chicago Press, 1992. – 244 p.

²⁶ Cash J.R. Origins, Memory, and Identity... – P. 602.

²⁷ Ibid. – P. 606.

²⁸ Cash J. R. Whose House is Moldova?: Hospitality as a Model for Ethnic Relations // Washington, D.C.: Kennan Institute, Woodrow Wilson International Center for Scholars, 2004. – Occasional Paper № 290; Cash J.R. Performing Hospitality in Moldova: Alternative, Ambiguous, and Undeveloped Models of National Identity // History and Anthropology. – 2013. – Vol. 23. – P. 56–77.

²⁹ Cash J.R. Whose House... – P. 2.

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid. – P. 7.

³² Ibid.

³³ Cash J. R. Performing Hospitality in Moldova: Alternative, Ambiguous, and Undeveloped Models of National Identity // History and Anthropology. – 2013. – Vol. 23. – P. 68.

³⁴ Herzfeld M. The Social Production of Indifference: Exploring the Symbolic Roots of Western Bureaucracy. – Chicago: University of Chicago Press, 1992. – 207 p.

³⁵ Cash J.R. Performing Hospitality... – P. 70.

³⁶ Cash J.R. Whose House... – P. 10, 18.

³⁷ Cash J.R. Performing Hospitality... – P. 71.

³⁸ Cash J.R. Whose House... – P. 20.

³⁹ Cash J.R. Performing Hospitality... – P. 57.

⁴⁰ Ibid. – P. 74.

Данная статья касается анализа проблем национальной идентичности Республики Молдова, представленных в публикациях антрополога Дженнифер Кэш. Отмечено, что имеющиеся проекты национального строительства недееспособны, поскольку они не соответствуют идентификационным процессам среди этнических сообществ. Дана характеристика значения сельского, городского и регионального происхождения, гостеприимства и языкового дискурса семьи в формировании поликультурного общества в Молдове. Подчёркнуто значение подобных исследований и перспективы дальнейшего изучения вопросов национальной идентичности и межэтнического взаимодействия внутри страны, а также на ее пограничье.

Ключевые слова: национальная идентичность, гостеприимство, межэтническое взаимодействие, модели национального строительства, Республика Молдова.

This paper deals with the analysis of the problems of national identity in the Republic of Moldova, which is presented in publications of anthropologist Jennifer Cash. It is shown that the nation-building projects are ineffective because they do not conform to the identification processes among the ethnic communities. The values of the rural, urban and regional origins, the hospitality and family language discourse in formation of a multicultural society in Moldova are characterized. The importance of similar research and the possibilities for further study of the issues of national identity and the interethnic relations in the country as well as in the borderlands are underlined.

Keywords: national identity, hospitality, interethnic interaction, nation-building models, Republic of Moldova.